

Asia: VN/23566/2021

Lausuntopyyntö mielenterveys- ja päihdepalveluja koskevan lainsäädännön uudistamisesta

Taustatiedot

Onko vastaaja:

Muu järjestö

Mihin hyvinvointialueeseen vastaaja kuuluu (mikäli vastaaja on kunta tai kuntayhtymä tai hyvinvointialue):

-

Vastaajatahon virallinen nimi:

Kehitysvammaliitto ry

Vastauksen kirjanneen henkilön nimi ja mahdolliset yhteystiedot:

Miinukka Tuominen-Hakoila, Vaikuttamistoiminnan päällikkö

miinukka.tuominen-hakoila@kvl.fi 040-7058256

Viranomaisille: mahdollisen lausuntovastauksen käsitelleen toimielimen nimi ja käsittelypäivämäärä:

-

1 Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteiset palvelut

1.1 Onko sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisiä palveluita koskevan pykälän (sosiaalihuoltolain 2 a §, terveydenhuoltolain 8 a §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

Kehitysvammaliitto korostaa erityisesti huomiotavaksi esteettömyyden ja saavutettavuuden. YK:n vammaissopimuksen 25 artikla (Terveys) "... vammaisilla henkilöillä on oikeus parhaaseen mahdolliseen terveyden tasoon ilman syrjintää vammaisuuden perusteella. Sopimuspuolet toteuttavat kaikki asianmukaiset toimet varmistaakseen sukupuolisensitiivisten terveydenhuoltopalvelujen saatavuuden vammaisille henkilöille, terveyteen liittyvä kuntoutus mukaan lukien." Lisäksi Kehitysvammaliitto huomauttaa, että palveluja tarvitsevien asiakkaiden on saatava riittävä apu riippumatta siitä tulevatko he kehitysvammahuollon palvelujen kautta hakemaan apua päihde- ja riippuvuus tai mielenterveysongelmiinsa.

2 Sosiaalihuollon palvelut

2.1 Onko yhteisösosiaalityötä koskevan pykälän (sosiaalihuoltolaki 7 a §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

Kehitysvammaliitto näkee, että resursseja on parannettava, jotta ne varmistavat sen että haavoittuvassa asemassa olevat henkilöt mukaan lukien kehitysvammaiset henkilöt tunnistetaan ja kontaktoidaan. Hyvinvointialueiden kannattaa tässä kohtaa hyödyntää myös kehitysvamma-alan järjestöjen asiantuntemusta.

2.2 Onko mielenterveyden edistämistä koskevan pykälän (sosiaalihuoltolaki 7 b §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

Kehitysvammaliitto pitää tärkeänä, että mielenterveyden edistäminen kytketään kunnan asukkaiden hyvinvointia koskevaan tehtävään.

2.3 Onko päihdetyön palveluna annettavan päiväkeskustoiminnan ja tilapäisen majoituksen pykälän (sosiaalihuoltolaki 24 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

Kehitysvammaliitto toteaa, että kumpikin toiminta edesauttaa päihteettömyyttä ja palveluiden maksuttomuus lisää saavutettavuutta. Tärkeää on huomioida päiväkeskusten ja tilapäismajoituksen esteettömyyden toteutuminen.

2.4 Ovatko sosiaalipäivystyksen ja terveydenhuollon yhteistyötä koskevaan pykälään (sosiaalihuoltolain 29 a §) ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

2.5 Onko äkillisissä järkyttävissä tilanteissa annettavan psykososiaalisen tuen pykälän (sosiaalihuoltolaki 29 b §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

Kehitysvammaliitto kannattaa Vammaisfoorumin näkemystä, jossa todetaan, että "kuvattu sääntely edistää yhteisötasolla varautumista kriiseihin mutta yksilötasolla kriisin keskellä tätä kautta tulisi vahvemmin mahdollistaa tarpeenmukainen tuki. Esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa on hyvä luettelo, mitä järkyttävät tilanteet voisivat olla ja kannatettavaa on myös se, että järkyttävä tilanne voi olla myös henkilökohtaiseen elämään liittyvä, eikä pelkästään suuronnettomuuden kaltainen tilanne. Vammaisfoorumi kuitenkin katsoo, että henkilökohtaiseen elämään liittyvä ja suuronnettomuuteen kuuluva tilanne tulisi käydä ilmi myös pykälätasolla. Varhaisella tuella voidaan ehkäistä yksilön henkisestä järkytysreaktiosta aiheutuvan kuormituksen pitkittymistä. "

2.6 Onko päihde- ja riippuvuustyön toteuttamisen pykälän (sosiaalihuoltolaki 33 b §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

2.7 Onko mielenterveystyön toteuttamisen pykälän (sosiaalihuoltolaki 33 c §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

Kehitysvammaliitto korostaa, että mielenterveystyön toteuttamisessa tulee varata enemmän resursseja ennaltaehkäisevään työhön, jonka piiriin kehitysvammaiset henkilöt eivät ole riittävästi päässeet.

2.8 Ovatko omatyöntekijän pykälään (sosiaalihuoltolaki 42 §) ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

Kehitysvammaliitto yhtyy Vammaisfoorumin kantaan, että pykälässä mainittu kohta: "Erityistä tukea tarvitsevaa lasta tai erityistä tukea tarvitsevaa henkilöä koskevaa sosiaalihoitoa toteutettaessa omatyöntekijän tai muun sosiaalipalveluista vastaavan työntekijän tulee tavata asiakas asiakassuunnitelmaan tarkemmin kirjattavalla tavalla riittävän usein henkilökohtaisesti." on erinomainen. Kehitysvammaliitto toteaa lisäksi, että asiakkaat joilla, on kognitiivisia haasteita (ymmärtäminen, jne) hyötyvät tästä eivätkä koe tulevansa torjutuiksi eikä heidän päihde- tai riippuvuusongelmat ja haitat jää näkymättömiksi.

2.9 Onko sosiaalihuoltolakiin ehdotettu sääntely mielenterveys- ja päihdepalvelujen osalta riittävä ja tarkoituksenmukainen?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

Kehitysvammaliitto yhtyy Vammaisfoorumin kantaan, että erityisesti muu riippuvuuskäyttäytyminen jää käsitteen tasolla. Siihen liittyvä tuki, hoito ja kuntoutus on erittäin niukasti kuvattu ja vain rahapelaamisen kautta.

2.10 Puuttuuko sosiaalihuoltolakiin ehdotetusta sääntelystä jotain keskeistä mielenterveys- ja päihdepalvelujen osalta?

Kyllä

Perutelut kyllä vastaukselle:

Kehitysvammaliitto kannattaa sosiaalihuoltolain 3 §:n 3) alakohdan määritelmäsäännökseen ja terveydenhuoltolain 3 §:n määritelmäsäännökseen lisättäväksi lakiesityksen mukaisesti päihteiden ongelmakäytön ja päihdehäiriöiden lisäksi muu riippuvuuskäyttäytyminen. Yhdymme vammaisfoorumin näkemykseen, että "päihdepalveluiden lisäksi lakiesityksessä tulisi kuvata myös muuta riippuvuuskäyttäytymistä ja siihen annettava tukea ja hoitoa sekä kuntoutusta. Nyt päihdepalvelut korostuvat tarpeettomasti esim. maininnoilla "päihdeettömien ihmisten tapaamisessa" ja muu riippuvuuskäyttäytyminen jää vain käsitteen tasolle. Päihde- ja rahapeliriippuvuuksia voidaan hoitaa tuolla välttämiskäyttäytymisellä, mutta vastaavasti läheisriippuvaista tai seksiriippuvaista henkilöä ei voida kieltää tapaamasta muita ihmisiä tai pidättäytymään kokonaan seksistä. "

3 Terveydenhuollon palvelut

3.1 Onko mielenterveyden edistämistä koskevan pykälän (terveydenhuoltolaki 20 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

3.2 Onko mielenterveyspalveluja koskevan pykälän (terveydenhuoltolaki 27 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

3.3 Onko päihde- ja riippuvuuspalveluja koskevan pykälän (terveydenhuoltolaki 28 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

3.4 Onko opioidiriippuvaisten vieroitus- ja korvaushoitoa opioidilääkkeillä koskevan pykälän (terveydenhuoltolaki 28 a §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

3.5 Onko kiireellistä hoitoa koskevaan pykälään (terveydenhuoltolaki 50 §) ehdotettu lisäys tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

3.6 Ovatko terveydenhuollon ja sosiaalipäivystyksen yhteistyötä koskevaan pykälään (terveydenhuoltolaki 50 a §) ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

3.7 Onko äkillisissä järkyttävissä tilanteissa annettavan psykologisen tuen pykälän (terveydenhuoltolaki 50 b §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

3.8 Onko sosiaali- ja terveysministeriön hyväksymää hoitoa huumausainerikoksissa koskevan pykälän (terveydenhuoltolaki 78 b §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

3.9 Onko työhönohjausta koskevan pykälän (terveydenhuoltolaki 78 c §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

3.10 Onko terveydenhuoltolakiin ehdotettu sääntely mielenterveys- ja päihdepalvelujen osalta riittävä ja tarkoituksenmukainen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

3.11 Puuttuuko terveydenhuoltolakiin ehdotetusta sääntelystä jotain keskeistä mielenterveys- ja päihdepalvelujen osalta?

Ei

Perustelut kyllä vastaukselle:

Muu riippuvuuskäyttäytyminen ja siihen saatava tuki jää liian vähälle käsittelylle.

4 Mielenterveyslaki

4.1 Ovatko ohjausta ja valvontaa koskevaan pykälään (mielenterveyslaki 2 §) ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

4.2 Onko tahdosta riippumattoman hoidon järjestämistä koskevan pykälän (mielenterveyslaki 3 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

Tulee varmistaa, että jokaisella hyvinvointialueella on tarvittavat resurssit tahdonvastaisen hoidon järjestämiseen. Tällä hetkellä hoidon järjestämisessä on ongelmia.

4.3 Onko opioidiriippuvaisten vieroitus- ja korvaushoitoa koskevan pykälän (mielenterveyslaki 6 a §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

5 Päihdehuoltolaki

5.1 Onko mielestänne perusteltua, että mahdollisuus määrätä tahdosta riippumattomaan hoitoon väkivalta-perusteella poistettaisiin?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

6 Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista

6.1 Ovatko Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain 18 §:ään ehdotetut muutokset perusteltuja?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

Kannatamme Vammaisfoorumin näkemystä.

7 Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalveluista

7.1 Ovatko ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalveluista annetun lain 2 §:ään ehdotetut muutokset perusteltuja?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

8 Laki Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisista lastensuojeluyksiköistä

8.1 Ovatko Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisista lastensuojeluyksiköistä annetun lain 1 §:ään ehdotetut muutokset perusteltuja?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

9 Huumausainelaki

9.1 Ovatko huumausainelain 4 §:n 2 momenttiin ehdotetut muutokset perusteltuja?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

10 Laki Vankiterveydenhuollon yksiköistä

10.1 Onko Vankiterveydenhuollon yksiköistä annettuun lakiin ehdotettu uusi 16 a § perusteltu?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

11 Siviilipalveluslaki

11.1 Ovatko siviilipalveluslain 93 §:ään ehdotetut muutokset perusteltuja?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

12 Laki henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa

12.1 Ovatko henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa annetun lain 35 §:ään ehdotetut muutokset perusteltuja?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

13 Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista

13.1 Ovatko sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi:

Erityisesti tulisi muuttaa lakiesitystä asumiseen liittyvien asiakasmaksujen osalta ja huomioida että tuen tarpeessa olevalle henkilölle jää riittävä käyttövara henkilökohtaiseen elämään.

14 Vaikutusten arviointia, toimeenpanoa ja aikataulua koskevat kysymykset

14.1 Ovatko arviot esityksen kustannusvaikutuksista mielestänne realistiset?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

14.2 Ovatko arviot lapsivaikutuksista mielestänne realistiset?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi:

Kehitysvammaliitto näkee erityisenä epäkohtana sen, että lapsivaikutusarvioinneissa ei ole ollenkaan otettu huomioon FASD-lasten- ja nuorten tuen tarpeita. Kehitysvammaliitto tukee FASD-lapsia- ja nuoria sekä heidän perheitään. Saamamme tiedon mukaan FASD-lapset- ja nuoret ovat väliinputoajaryhmä ja he pääsevät huonosti palvelujen piiriin. FASD tarkoittaa alkoholin käytön aiheuttamaa sikiövauriota. Alkoholi on kaikkein merkittävin sikiön kehitystä uhkaava tekijä, johon

odottava äiti voi itse vaikuttaa. Kaikista päihteistä juuri alkoholi aiheuttaa eniten sikiövaurioita. FASD:ää ei aina tunnisteta ja lapsi jää palvelujen ulkopuolelle.

Tuoreen tutkimuksen mukaan Suomessa 15,7 % raskaana olevista naisista käyttää alkoholia. Jopa 14 % jatkaa alkoholinkäyttöä raskauden toteamisen jälkeen. Suomessa syntyy vuosittain 600–3000 äidin raskaudenaikaisen alkoholinkäytön vaurioittamaa FASD-lasta. Tarkkaa määrää ei tiedetä, sillä alkoholin aiheuttamat sikiövauriot ovat huonosti diagnosoituja eikä esiintyvyydestä ole tehty. Erityisen haastavaa on lievempien alkoholivaurioiden tunnistaminen. Raskaudenaikainen alkoholinkäyttö on tällä hetkellä myös yksi merkittävimmistä kehitysvammaisuuden aiheuttajista länsimaissa.

FASD-oireyhtymä on elinikäinen, vaikuttaa aivojen toimintaan ja vaikeuttaa arjessa selviytymistä.

Neurologisten vaurioiden lisäksi FASD-ihmisillä on usein elinolosuhteistaan johtuvia traumoja.

Ruotsissa FASD:n on arvioitu aiheuttavan yhteiskunnalle vuosikustannuksia noin 76000 euroa per lapsi (0-17 v.) ja noin 11000 per aikuinen (18-74 v.). Varhainen diagnoosi ja tuki toisi yhteiskunnallisia säästöjä.

Riittävän varhain aloitettu kuntoutus ja tuki vähentävät FASD:n aiheuttamia ongelmia. Pohjalla olevat neurologiset muutokset yhdessä usein turvattoman lapsuuden/ nuoruuden kanssa lisäävät mielenterveydellisten häiriöiden riskiä. Mielenterveyden ongelmat sekä mahdolliset muut psykososiaaliset vaikeudet aiheuttavat katkoja opiskeluun, työelämään ja sitä kautta verotulojen menetystä sekä kustannuksia julkiselle sektorille.

FASD-diagnoosin saamisen tulisi olla helppoa ja siihen tulisi löytyä erityisosaamista. Suomeen tarvitaan osaavia lääkäreitä julkisen terveydenhuollon puolelle tai tulisi perustaa FASD-osaamisyksikkö, josta löytyy kattava erityisosaaminen FASD:stä ja sen diagnosoinnista. Hoito ja kuntoutus on suunniteltava lapsen ja nuoren yksilöllisten tarpeiden mukaan huomioiden FASD:n erityispiirteet.

14.3 Ovatko arviot muista vaikutuksista mielestänne realistiset?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

14.4 Kommentit koskien ehdotusta lakimuutosten voimaantuloajasta 1.1.2023 ja muutosten toimeenpanoa?:

-

15 Asetusluonnokset

15.1 Kommentit koskien ehdotusta valtioneuvoston asetukseksi mielenterveysasetuksen eräiden säännösten kumoamisesta?

-

15.2 Kommentit koskien ehdotusta valtioneuvoston asetukseksi päihdehuoltoasetuksen eräiden säännösten kumoamisesta?

-

15.3 Kommentit koskien ehdotusta sosiaali- ja terveysministeriön asetukseksi hyväksyttävästä hoidosta huumausainerikoksissa?

-

16 Mahdolliset muut kommentit liittyen hallituksen esitysluonnokseen

16.1 Mahdolliset muut kommentit liittyen hallituksen esitysluonnokseen:

Kehitysvammaliitto yhtyy vammaisfoorumin huomioon, että "Vammaisten ihmisten näkökulmasta mielenterveys- ja päihdepalvelut edellyttävät niiden saatavuutta vammasta riippumatta sekä niiden esteettömyyttä. Tämä koskee tiedonsaannin saavutettavuutta ja toimintaympäristöjen eli fasiliteetin esteettömyyttä, joihin vammaiset mielenterveys- ja päihde- sekä muut riippuvuuskäyttäytymiseen liittyviä palveluita tarvitsevat pääsevät yhdenvertaisesti muiden kanssa. Hyvinvointialueiden tulee varmistaa, mikäli hankkivat ko. palveluita kilpailuttamalla, palveluiden saavutettavuus ja esteettömyys. Puhetta korvaavien ja tukevien kommunikaatiokeinojen käytön hallintaa pitää myös vahvistaa."

Lisäksi Kehitysvammaliitto pitää tärkeänä ettei palvelunkäyttäjän tai häntä avustavan henkilön tarvitse olla asiantuntija palveluihin hakeutumisessa, vaan ammattilaiset osaavat ohjata palveluissa myös henkilöä joka tarvitsee tukea ymmärtämiseen. Päihdehoito laitoshoidona tulee olla esteetön. Siellä pitää olla saatavilla riittävästi vammaisen henkilön tarvitsemaa toisen henkilön apua liikkumiseen, pukemiseen, kommunikointiin ym. vammasta johtuviin tuen tarpeisiin.

Tuominen-Hakoila Miinukka
Kehitysvammaliitto